

**EESTI KAUBANDUS-
TÖÖSTUSKODA**
ESTONIAN CHAMBER OF
COMMERCE AND INDUSTRY

Justiitsministeerium
Tõnismägi 5a
15191 Tallinn

Teie 25.03.2014 nr 8-1/14-2864
Meie 30.04.2014 nr 4/129

Arvamuse esitamine tsiviilkohtumenetluse seadustiku, võlaõigusseaduse ja tsiviilseadustiku üldosa seaduse muutmise seaduse eelnõu kohta

Lugupeetud Andres Anvelt

Eesti Kaubandus-Tööstuskoda (edaspidi Kaubanduskoda) tänab Justiitsministeeriumit võimaluse eest avaldada arvamust tsiviilkohtumenetluse seadustiku, võlaõigusseaduse ja tsiviilseadustiku üldosa seaduse muutmise seaduse eelnõu (edaspidi Eelnõu) kohta. Oleme Eelnõud tutvustanud ka oma liikmetele ning kogunud tagasisidet. Järgnevalt esitame oma seisukohad lähtudes muuhulgas ka liikmetelt saadud tagasisidest.

1. Tsiviilkohtumenetluse seadustiku muutmine

Vastavalt Eelnõu §1 punktile 1 ja 2 sätestatakse TsMS'i vahekohtute kasutamise kokkulepete keeld ettevõtja ja tarbija vahel sõlmitud lepingutest või tarbijale krediidi andmise lepingutest tulenevate vaidluste puhul.

Esmalt tuleb märkida, et käesoleval ajal loetakse VÕS §42 lõike 3 punkti 10 kohaselt tarbijat ebamõistlikult kahjustavaks lepingutingimust, mille kohaselt ei saa tarbija pöörduda kohtusse tekkinud vaidluse lahendamiseks. Seega sellisele alusele tuginedes saab tarbija ka täna taotleda vahekohtu otsuse tühistamist TsMS §751 lõike 1 punkti 2 alusel. Ehk vahekohtu kokkulepe oleks tühine arvestades VÕS §42 lõike 3 punkti 10. Seega TsMS §718 lõike 2 muutmine ei ole otseselt vajalik, kuna tarbija on eelnevaga kaitstud juhul, kui vahekohtu kokkulepe on kehtestatud tüüptingimusega. Absoluutne keeld vahekohtu kokkuleppe sõlmimiseks on seega ebaproportsionaalne ja mittevajalik. Praktikas figureerinud probleemid on eelkõige esile kerkinud olukordades, kus vahekohtu kokkulepe on lepingu tüüptingimus. Lisaks kui rääkida kiirlaenu pakkujustest võib öelda, et turuosalistest väga väike osa kasutab vahekohtukokkuleppeid. Mistõttu tundub selline meede eriti ebaproportsionaalne.

Lisaks eelnevale ei saa pidada korrektseks kõikide ettevõtjate ja tarbijate vaheliste lepingute vahekohtule allutamise keeldu. Juhul kui ettevõtja müüb või koormab mistahes enda vara

EESTI KAUBANDUS-TÖÖSTUSKODA
Estonian Chamber of Commerce and Industry • Эстонская Торгово-промышленная палата

(näiteks kinnistut notariaalse lepinguga) erasikule ehk tarbijale, või krediidasutus annab laenu erasikule ehk tarbijale, siis neid vaidlusi vahekohtus lahendada ei saaks. Selline keeld ei oleks millegagi põhjendatud ja selle järele puudub ka reaalne vajadus. Seega ei ole põhjendatud ja otstarbekas vahekohtu kokkulepet igal juhul tühisteks lugeda, kuna selline regulatsioon oleks ebaproportsionaalne meede, mis piirab põhjendamatult isikute lepinguvabadust. Meede läheb vastuollu ka Euroopa Liidu soovitusel stimuleerida ka tarbijavaidluste korral kohtuväliste institutsioonide, ADR ja ODR kasutamist. Euroopa Liit liigub pigem selle suunas, et tarbijavaidluste lahendamine peaks jääma kohtuvälistele instantsidele, kuna see on lihtsam ja kiirem seega eelkõige tarbijatele kasulik. Eelkõige tuleks seadusandja poolt tagada, et kõikide Eestis tegutsevate vahekohtute reglemendid sisaldaksid piisavalt tagatise poolte võrdse kohtlemise tagamiseks, sealhulgas dokumentide kättetoimetamise osas. Seega tuleks likvideerida poole õigusi rikkuvad põhjused. Ehk vahekohtu tegevust võidakas litsentseerida või allutada rangemale kontrollile.

Vahekohtu kokkuleppe mõte on lepinguvabaduse põhimõttest tulenev üks võimalus lahendada vaidlus kohtuväliselt koos sellest tulenevate menetluslike võimalustega. Tuleb silmas pidada, et ka lepinguvabadus on oluline põhiõigus.

2. Võlaõigusseaduse muutmine

Eelnõu §-ga 2 soovitakse täiendada VÕS'i §-ga 406². Märgitud paragrahvi lõige üks sätestab, et tarbijakrediidileping on automaatselt tühine, kui tarbija poolt tasumisele kuuluva krediidi kulukuse määr aastas ületab krediidi andmise ajal Eesti Panga viimati avaldatud keskmist krediidasutuste poolt erasikutele antud tarbimislauade kulukuse määra enam kui kaks korda.

Kavandatava sätte lisamise eesmärk VÕS-i jääb ebaselgeks. Eelnõu seletuskirjas on läbivalt kasutatud väljendeid nagu „*ebaproportsionaalselt/ebamõistlikult kõrgeid kulud*“ ning „*üle jõu käivad kulud*“. Tegemist on eelkõige subjektiivsete väärtushinnangutega mille taustal puudub kahjuks analüüs ning realistlikud eesmärgile suunatud põhjendused. Leiame, et eelnõu ajendiks olevaks tegelikuks peamiseks probleemiks on eelkõige kiirlauade sissenõudmisega ning vastutustundliku laenamise põhimõtte järgimisega seonduvad küsimused, mitte krediidi kulukuse määra (edaspidi KKM) suurus.

Lisaks jääb arusaamatuks kust on võetud kahekordne KKM määr? Millest lähtuvalt on alust arvata, et selline määr on kõige sobivam? Seletuskirjas on mõõndud, et otsus on hinnanguline ning see on poliitiliste valikute küsimus. Samas ei tohiks ükski poliitiline valik olla põhjendamatult ja analüüsimatult. Seletuskirjas on leitud, et praegune süsteem ei toimi. Samas on ilmselge, et üks peamisi põhjuseid, miks süsteem ei toimi on tarbijate vähenenud õigusteadlikkus. Kavandatavate meetmetega aga ei ole võimalik seda probleemi lahendada. Vajalik on kindlasti eelkõige tarbijate suunaline teavitustöö ja järelvalve. Praktika on näidanud, et tarbijate teadlikkuse tõstmisega kohandavad ka ettevõtjad oma käitumist vastavaks.

Tuleb märkida, et KKM on näitaja, mis väljendab krediidi tegelikku kulukust kasutusse võetava krediidiga suhtes eeldusel, et krediiti kasutatakse aasta jooksul. Seetõttu ei ole aastane

KKM adekvaatne näitaja lühiajaliste (kuni 1 aasta) laenude kulukuse mõõtmisel ja võrdlemisel. Krediidi kulukuse ülempiiri seadmine kahekordsele Eesti Panga määrale põhjustab lühiajaliste tarbimislaenude väljastamise lõppemise Eesti turul, kuna lühiajaliste laenude puhul ei ole laenuandjal võimalik enam isegi oma otseseid kulusid tagasi teenida.

Näitena on järgnevas tabelis välja toodud otsesed kulud, mis seostuvad krediidi väljastamisega. Meeles tuleb pidada, et need kulud ei sisalda tööjõu, energia, tööpinna ega muid kaudseid kulusid. Kulud on otseselt seotud ka seadusest tulenevate kohustuste täitmisega.

Kliendi tausta kontroll Krediidinfo.ee	1,2 EUR
Kliendi tausta kontroll Krediidiregister.ee	0,36 EUR
Isikusamasuse tuvastamine Eesti Posti poolt	2,16 EUR
Kliendi isikusamasuse tuvastamise dokumentide saatmine Eesti Posti poolt	0,54 EUR
Teavitused kliendile SMS teel (lepingu sõlmimise kohta, laenu ülekandmise kohta)	0,06 EUR (2x 0,03)
Laenuraha ülekande teenustasu (nt Swedbanki hinnakirja järgi)	0,16 EUR
Telefoni kõned kliendile (nõustamine, täpsustatavad küsimused)	Min. 0,17 EUR
Kulu kokku	4,65 EUR

Juhul, kui lähtuda kahekordsest KKM'st (Eelnõu koostamise ajal 73,1%), siis näiteks 30 päeva pikkuse ning 100 euro suuruse laenu kohta on võimalik küsida intressi ning lepingu sõlmimise tasu summaarselt kokku mitte rohkem kui ca 4,5 eurot. Näide selgitab veenvalt, et lühiajaliste tarbimislaenude väljastamine muutub ettevõtjale majanduslikult kahjulikuks ning seega praktikas edaspidi võimatuks. See suretab Eestis väikeste lühiajaliste tarbimislaenude turu välja. Eelkõige kuna laenu väljastamise kulud ei ole seotud laenu suurusega vaid on konstantsed.

Lisaks on oht, et vähem korrektsed turuosaliselised hakkavad niivõrd madala KKM-i määra puhul vältima vastutustundliku laenamise kohustusi ehk loobuvad eelpool toodud kulutustest. Selline olukord on aga ühiskonnale veelgi ohtlikum. Märkida tuleb veel, et praegusel hetkel sisuliselt puudub vastutus vastutustundliku laenamise kohustuse rikkumise eest. Seega ei järgne rikkumisele tagajärge ning nii võib rikkumine muutuda eriti ahvatlevaks.

Lühiajalised kiirlaenutooted erinevad oluliselt nendest krediidiasutuste pakutavatest toodetest, mille võtab Eesti Pank arvesse KKM'i arvutamisel. Tarbimislaenude kulukuse määra arvutamisel lähtub Eesti Pank andmetest, mida krediidiasutused edastavad, vastavalt Eesti Panga presidendi määrusele "Krediidiasutuse bilansi täiendav aruandlus". Seega tarbimislaenude hulka arvatakse eraisikute laenud, mille eesmärgiks on kaupade ja teenuste soetamine (sh igapäevased arveldused). Eluasemelaene arvesse ei võeta. Aga kui inimene

koormab oma kinnisvara hüpoteegiga ning võtab näiteks nn kinnisvaralaenu, eesmärgiga soetada kaupu ja teenuseid, siis see kajastub samuti tarbimislaenude all. Seega võtab Eesti Pank keskmise krediidi kulukuse määra arvestamisel arvesse muuhulgas hüpoteeklaenu. Hüpoteegiga tagatud 5-aastane krediidasutuste antud laen ning 1 kuuks ilma tagatiseta sidevahendi läbi antud kiirlaen on täiesti erinevad tooted ning nende kasutada andmise tasud on erinevad juba laenude erineva riskiastme poolest.

Leiame, et kahekordse KKM'iga seatud piirid riivavad turuosaliste põhiõigusi ebaoproportsionaalselt. Antud juhul ei ole tegu mitte turu korrastamise vaid turu likvideerimisega. Eelnõu väljatöötajad möönavad seletuskirjas, et tegemist on ettevõtjate põhiõiguse riivega. Seetõttu tuleb eriti järgida põhimõtet - **Põhiõigust riivav õigusakt peab olema kehtestatud põhiseadusega lubatava eesmärgi saavutamiseks ning on selle saavutamiseks proportsionaalne abinõu.** Riive proportsionaalsus tähendab seda, et riive peab olema eesmärgi saavutamiseks sobiv, vajalik ja mõõdukas. Puudub sisuline analüüs, kuidas ja kas mõjutab sellise piirangu seadmine tarbijate käitumist. Samuti ei ole võimalik öelda, et Eelnõu täidaks oma eesmärgi, kuna teemaga ei ole piisavalt tegeletud. Pole arusaadav, millisel moel autorid on jõudnud järeldusele, et KKM piirmäära seadmine on eesmärgi saavutamiseks sobiv, vajalik ja mõõdukas abinõu. Pole lõplikult selge, milline on tegelik Eelnõu eesmärk – kas nn kiirlaenuvõlglastega seotud probleemide lahendamine või midagi muud. Võimalik on stsenaarium, kus tarbijat hakkavad võtma suuremaid laene (kuna väiksemaid enam ei pakuta) ning satuvad veelgi suuremasse hätta kui nad hetkel võiksid sattuda.

Vaba konkurents turul peaks üldjuhul välistama selle, et ettevõtja lülitab teenuse hinna sisse ebamõistlikke kulusid või saab ülemäära tulu. Juhul kui kiirlaenuettevõtjad lepiksid omavahel KKM'i määras kokku, siis oleks tegemist konkurentsi kahjustava ja keelatud kokkuleppega, millele järgneks karistus. Eelnõus pakutav lahendus ehk sisuliselt riigipoolne hinnajuhis riivab konkurentsivabadust. Turul kujunenud hinda tuleb üldjuhul pidada õiglaseks hinnaks. Seadusandja ei ole hetkel uurinud kiirlaenu segmendi hinnataset ega analüüsinud, miks nn kiirlaenu hinnad on sellised, nagu nad on.

Tunnustades seadusandja õigust kehtestada tarbijakaitsemeetmeid, tuleb samal ajal teadvustada, et regulatsioon peab jääma tasakaalu: tarbijate kaitseks seatud meetmed ei või ülemääraselt piirata ettevõtjate põhiõigusi ja vabadusi. Sotsiaalmajanduslikud ja -õiguslikud probleemid kiirlaenuvõlglastega on võimalik lahendada ka vähem koormava ja ettevõtjate põhiõigusi vähem riivava abinõuga, nagu näiteks järelevalve tõhustamine, tarbijalt nõutatavate sissenõudmiskulude piiramine ja tarbijate harimine. Kavandatud meetmetega ei pruugi olla soovitud eesmärk saavutatav, kuna küsimusi tuleks lahendada komplekselt.

4. Ettepanekud

Juhul kui seadusandja soovib kindlasti Eelnõus esitatud põhimõtteid rakendada, teeme omalt poolt mõningad ettepanekud.

1. Fikseerida konkreetne krediidi kulukuse määr. Statistikast sõltuv ja kõikuv kulukuse määr tekitab turuosalistele olulisi lisakulutusi ja toob ebaselgust. Finantsplaneerimine ja äriprognoside tegemine muutuvad raskeks kui mitte võimatuks. Maksimaalselt lubatava KKM'i regulaarne jälgimine, hinnakirja ja lepingutingimuste korrastamine põhjustab turuosalistele ettenägematut haldus ja IT-kulude suurenemist. Seetõttu teeme ettepaneku fikseerida krediidi kulukuse määr 150% juures. Alternatiivselt tõsta Eelnõus lubatavat KKM'i määra 3-4 kordsele Eesti Panga poolt avaldatud KKM'ile. Selline lahendus aitaks vastutustundlikel turuosalistel siiski pakkuda väiksemaid laene tingimustel, et nad teenivad tagasi oma otsesed ja ka kaudsed kulud.

2. Mitte keelata vahekohtumenetluse kokkuleppeid kõikides tarbijalepingutes. Mitte keelata vahekohtumenetluse kokkuleppeid üldse või alternatiivselt ainult krediidi andmise lepingute puhul.

3. Mitte muuta Eelnõuga tarbijakrediidilepingut tühiseks üksnes krediidikulukuse määra ületamisel. Muuta krediidikulukuse määra ületamisel tühiseks ainult krediidikulukuse määr ise. Muus osas peaks jääma tehing kehtima, kuna poolte vahel on kehtiv võlasuhe, mida on kõige mõistlikum reguleerida lepingunormide alusel. Planeeritud juhul tekib poolte vahele alusetu rikastumise alusel tagasinõue, aga kehtima ei jää näiteks tagasimakse graafik, lepingu ülesütlemise võimalused jne. Selline regulatsioon võib olla tarbijatele teatud juhtudel kahjulik ning viia olukorrani, kus tarbija ei ole võimeline krediiti lõpptähtajal tagastama.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Mait Palts

Peadirektor